

Tabel verwerking landelijk commentaar richtlijn Persoonlijke hygiëne medewerker (versie ziekenhuizen)

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
1			inhoudsopgave: gekke indeling, je zit ineens middenin de richtlijn		Geen actie. WIP format.
2	Alg	Samenstelling werkgroep		De richtlijn werkgroep is eenzijdig samengesteld.	Geen actie. Richtlijn is primair bedoeld voor moederverenigingen en dient als basis. Z.n. i.o.m. WIP aanpassing aan specialisme.
3	Alg	werkkleding	A: dienstkleding	Dienstkleding omschrijft beter wat bedoeld wordt.	Gewijzigd. In de verklarende woordenlijst is de term dienstkleding toegevoegd, in de rest van de richtlijn blijft de term werkkleding gehandhaafd.
3	Alg	Werkkleding: kleding die tijdens werkzaamheden in het ziekenhuis wordt gedragen	T: Kleding, anders dan eigen kleding , die tijdens werkzaamheden....		Gewijzigd. Toegevoegd 'door de instelling ter beschikking gesteld en onder de verantwoordelijkheid van de instelling gewassen ...'
3		Werkkleding: kleding die tijdens werkzaamheden in het ziekenhuis wordt gedragen.	Werkkleding: kleding die bedoeld is om tijdens werkzaamheden in het ziekenhuis te dragen		Zie hierboven.
4		Werkkleding:	In de verklarende woordenlijst is alleen werkkleding opgenomen. De omschrijving van werkkleding omvat thans strikt genomen ook de eigen kleding: kleding die tijdens werkzaamheden in het ziekenhuis wordt gedragen. Dit suggereert alle kleding die tijdens het werk wordt gedragen itt bijvoorbeeld uniform of bedrijfskleding.		Zie hierboven.
5	Alg	Onder patiëntgebonden werkzaamheden valt niet het geven van een hand. werkzaamheden waarbij er geen patiëntgebonden werkzaamheden plaatsvinden maar er wel direct	T: Wèl behoort ook het geven van een hand tot de 5 momenten van handhygiëne	Gezien er onderscheid gemaakt wordt tussen patiëntgebonden werkzaamheden en sociaal contact (dit kan weer discussie oproepen in de ziekenhuizen), lijkt het ons verstandig om te benadrukken dat ook sociaal hand-contact indicatie is voor handhygiëne	Gewijzigd. Afbakening aangescherpt.

¹ Alg (=algemeen), Inh (=inhoudelijk), TE (=tekstueel) of Wet (=Wet- en regelgeving)

² Graag aangeven wat van toepassing is: A (=tekst aanpassen), T (=tekst toevoegen, V (=tekst verwijderen)

³ Voeg, indien van toepassing, relevante referenties toe

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
		patiëntencontact kan zijn, zoals door het geven van een hand.			
4		Persoonlijke bezittingen: mobiele telefoons, tablets, mp3/4-spelers, tassen, en dergelijke.	Wat wordt precies verstaan onder persoonlijke bezittingen? De verklarende woordenlijst lijkt erg summier. Wat is het beleid voor schrijfgerei (vulpen etc) en medische instrumenten, met name de stethoscoop?		Gewijzigd. Toegevoegd: 'die niet noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de werkzaamheden'
6		De richtlijnsenserie bevat de volgende vijf WIP-richtlijnen Accidenteel bloedcontact, Handhygiëne medewerkers, Persoonlijke beschermingsmiddelen, Persoonlijke hygiëne medewerkers en Persoonlijke hygiëne patiënt en bezoeker.	Het is de vraag of een 'richtlijnsenserie' bestaande uit 5 separate richtlijnen (Accidenteel bloedcontact, Handhygiëne medewerkers, Persoonlijke beschermingsmiddelen, Persoonlijke hygiëne medewerkers en Persoonlijke hygiëne patiënt en bezoeker) haar doel niet voorbij schiet. De algemene praktijk is gebaat bij bondige duidelijke richtlijnen. Overdaad zal acceptatie en implementatie mijns inziens geen goed doen.		Geen actie. De primaire richtlijngebruikers zijn gewend aan deze indeling. Samenvoegen van de 5 richtlijnen zou daarnaast leiden tot een zeer omvangrijke richtlijn.
5	Alg	De onderhavige richtlijn geldt niet voor medewerkers die alleen werkzaamheden verrichten met sociaal contact.	V of A; indien A: aangeven welke paragrafen wèl van toepassing zijn voor medewerkers met sociaal contact	Als medewerkers met uitsluitend sociaal contact handhygiëne moeten toepassen na het geven van een hand, zullen zij op dat moment ook moeten voldoen aan de voorwaarden voor handhygiëne (p. 10 en 11). Ook paragraaf 4, 8, 9 en gedeeltelijk 10 zijn van toepassing op hun.	Gewijzigd. Niet de medewerker staat meer centraal maar de werkzaamheden.
7	2/T	...voor medewerkers die <i>alleen</i>	Behalve als de medewerker een patiënt in isolatie moet bezoeken (korte mouwen, beschermende kleding, handhygiëne, geen sieraden) op een verpleegafdeling.	Zoals een maatschappelijk of pedagogisch medewerker die bij een isolatiepatiënt komt.	Zie hierboven.
7	1/ INH + TE	...voor medewerkers die <i>alleen</i>	Alleen→ weglaten	Het kan ook een medewerker zijn die op dat moment uitsluitend sociaal contact heeft, zoals op een spreekuur of intake van een arts/vpk op de poli.	Zie hierboven.
1		Zorggerelateerde infectie: een onbedoelde infectie die is ontstaan door het (niet) handelen van een	Zorggerelateerde infectie: onbedoelde infectie die is ontstaan tijdens opname of door het verblijf in het ziekenhuis.	Het omvat meer dan alleen de infectie die is ontstaan door het (niet) handelen enz.	Gewijzigd. Definitie verwijderd, nog geen consensus en niet nodig om de richtlijn op te kunnen volgen.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
		zorgverlener en/of door het zorgsysteem met schade voor de patiënt zodanig ernstig dat er sprake is van tijdelijke of permanente beperking dan wel overlijden van de patiënt.			
1		overdracht van micro-organismen via (sieraden en kunstnagels aan) de handen	(sieraden en kunstnagels aan) weglaten		Geen actie. Staat al tussen haakjes.
8		De richtlijn is primair bedoeld voor ziekenhuizen	Laat deze richtlijn gelden voor alle werkers in de gezondheidszorg. In ieder geval voor zorginstellingen	Zorginstellingen lopen tegen dezelfde vragen op tav hygiëne maatregelen, waarom dan deze niet voor iedereen open stellen?	Geen actie. Het blijkt dat iedere setting toch anders is waardoor er verschil is.
7	2/T	De Raad van Bestuur is eindverantwoordelijk voor de implementatie van de aanbevelingen in deze richtlijn.	...implementatie + <i>borging</i>	PDCA cyclus	Geen actie. Is standaard tekst en borging is onderdeel van implementatie.
1		De WIP acht een half jaar een redelijke implementatietermijn voor kleine aanpassingen in de richtlijn (bijvoorbeeld een gedragsverandering),	kleine aanpassingen in de richtlijn (bv een gedragsverandering): noem dat maar klein.		Voorbeeld verwijderd.
9				Link handhygiëne medewerkers werkt niet, Er wordt aangegeven dat de richtlijn verouderd is	Dit is inmiddels opgelost.
5	Alg	Wasvoorschrift voor eigen kleding is komen te vervallen omdat de eigen kleding 1 onder de werkkleding wordt gedragen. de eigen kleding direct wordt verschoond bij zichtbare verontreiniging.	A: De eigen kleding is schoon OF De eigen kleding wordt dagelijks en bij zichtbare verontreiniging direct verschoond	Als geëist wordt dat dagelijks schone eigen kleding gedragen wordt kan p.11 r.26 aangepast worden en zal de compliance toenemen	Geen actie. Dragen van werkkleding met korte mouw is wel vervangen door werkkleding die de onderarmen onbedekt laat.
5	Inh	Motivatie: nagels langer dan 2 mm (wit gedeelte aan top van de nagel) worden vaker geassocieerd met dragerschap van <i>Staphylococcus aureus</i> .	V of A	Hoe sterk is de Evidence hiervan? Volgens WHO Guidelines on Handhygiene in Health Care dienen nagels korter te zijn dan 0.5 cm (Evidence for recommendations, p. 154 Guidelines, Cat.II)	Geen actie. De studie die in de WHO wordt aangehaald spreekt alleen van korte, middellange en lange nagels. De studie waar in deze richtlijn naar wordt verwezen is nieuwer en groter van omvang en noemt expliciet de 2mm. Onduidelijk ook wat de WHO bedoeld met 0,5 cm. De hele nagel is al gauw

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
					>1 cm en 0,5 cm voor alleen het witte gedeelte is niet bepaald kort te noemen.
10	Inh	Nagels langer dan 2 mm (wit gedeelte aan top van de nagel)	A Lange nagels	Het in de argumentatie benoemen van een lengte van de nagels gaat te ver. Hier kan je niet op handhaven.	Geen actie. De 2 mm staat in de motivatie en niet expliciet in de aanbeveling.
1		Motivatie: nagels langer dan 2 mm (wit gedeelte aan top van de nagel) worden vaker geassocieerd met dragerschap van Staphylococcus aureus	vreemde constatering; waarom niet: meer m.o. onder langere vingernagels en daarna verwijzing naar literatuur?		Geen actie. Dit kan zo niet geformuleerd worden omdat dat niet de uitkomst was.
11	inh	Draag geen nagellak op de vingernagels.	Onbeschadigd nagellak op de vingernagels	Goede kwaliteit van een nagellak zoals b.v. Gel nagellak op de vingernagels brokkelt niet af en blijft ca. 2 weken op de vingernagels zitten zonder er af te brokkelen. Het dragen van deze nagellak heeft geen invloed op de effectiviteit van een goede handhygiëne. Er zijn veel vrouwen werkzaam in de zorg die hun nagels bijten, maar met de (gel)nagellak er op bijten ze de nagels niet meer!!! En dit is een zeer belangrijk argument in het kader van infectie preventie!!!	Geen actie. Alhoewel de onderbouwing mager is leidt een onregelmatig oppervlak op de nagels theoretisch tot meer micro-organismen. Daarnaast is geen nagellak makkelijker te controleren en is het niet dragen van nagellak al in veel instellingen geïmplementeerd.
12		Draag geen nagellak op de vingernagels.		Mijn vraag is of brokkelige nagels zonder nagellak de voorkeur heeft boven het dragen van intacte nagellak waardoor het nageloppervlak glad is.	Zie hierboven.
13		Draag geen nagellak op de vingernagels.	toevoegen: of nagelversieringen		Toegevoegd.
14		Motivatie: nagellak heeft een negatief effect op de effectiviteit van de handhygiëne (Edel, 1998; Wynd, 1994)		Deze motivatie is gebaseerd op literatuur van ongeveer 16-20 jaar geleden en gaat o.a. over impact bij 5 minuten schrobben op nagellak. Dit lijkt me niet zo sterk.	Gewijzigd. Motivatie aangepast. Er is niet meer onderzoek bekend.
1		Motivatie: nagellak heeft een negatief effect op de effectiviteit van de handhygiëne (Edel, 1998; Wynd, 1994)	literatuurverwijzing geeft geen evidence, zegt zelfs dat er geen verschil is in lengte van nagels		Geen actie. Motivatie betreft geen lengte nagels maar nagellak. In de studie wordt gekeken of de lengte van de nagels correleert met geen, afgebrokkelde of verse nagellak.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
15		Draag geen kunstnagels aan de vingernagels.	Draag geen (gel)kunstnagels	Toevoegen	Gewijzigd.
12		Draag geen kunstnagels aan de vingernagels.		Ook vraag ik mij af hoe de Wip tegenover acrylnagels en gelnagels staat.	Gewijzigd. Duidelijk gemaakt dat het om alle kunstnagels gaat, zoals acryl en gelnagels.
7	2/T	Motivatie: medewerkers die kunstnagels dragen, hebben vaker en meer (pathogene) micro-organismen op de handen dan medewerkers zonder kunstnagels, zowel voor als na het uitvoeren van handhygiëne (10-12).	Zijn te lang	Sowieso voor het goed kunnen toepassen van de handhygiëne	Geen actie. In de studies is alleen gekeken naar verschil tussen wel of geen kunstnagels. De lengte is wel een aannemelijke verklaring.
16		Motivatie: medewerkers die kunstnagels dragen, hebben vaker en meer (pathogene) micro-organismen op de handen dan medewerkers zonder kunstnagels, zowel voor als na het uitvoeren van handhygiëne (10-12). Meerdere uitbraken van infecties zijn toegeschreven aan medewerkers die kunstnagels droegen (2;13;14). Opmerking: deze aanbeveling geldt ook voor gelkunstnagels alhoewel er nog geen onderzoek is gedaan naar dit soort kunstnagels in relatie tot infectiepreventie.	Dus geen onderzoek gedaan naar gelkunstnagels of gelnagellak, komt dit nog of het wel of niet mag?		Gewijzigd. Aangepast zodat dat duidelijk is dat de aanbeveling ook voor gelnagels geldt.
17		Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces. Motivatie: er zijn meer (pathogene) micro-organismen aanwezig op handen/onderarmen met sieraden dan op handen/onderarmen zonder sieraden (7;15-18). Handhygiëne, gemeten aan de reductie van het aantal micro-organismen op de handen, is minder effectief bij ringdragers (18-20).	- welke hygiëne maatregelen dienen genomen te worden door zorgprofessionals die een kous om de arm, pols en deel van de hand dragen na lymfkliertoilet bv na een mammaca? Is het dragen van een dergelijke kous af te raden vanwege hygiëne-redenen? Indien het wel toegestaan is, van wel materiaal wordt dit dan geadviseerd? En hoe vaak moet de kous gereinigd worden. opmerking: ook regelmatig verzorgers met hand in spalk tegengekomen. Wellicht hieromtrent concrete adviezen opnemen;		Geen actie. Dit betreft een accessoire die vergelijkbaar is met een brace en voldoet niet aan onbedekte handen en onderarmen.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
18	Alg	Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces.		Mensen met een brace mogen dus niet werken?	Geen actie. Voor mensen met een brace moet gezocht worden naar een individuele oplossing.
19	Inh	Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces.	Braces weghalen in de opsomming met sieraden. In aparte zin "Indien het dragen van een brace noodzakelijk is, dient contact opgenomen te worden met een DIP."	Bij het noodzakelijk dragen van een brace advies op maat geven mbt materiaal brace, afstemmen wanneer niet gedragen kan worden. Eventueel adviezen voor dragen handschoenen. (Wisselmomenten bespreken). Het zondermeer verbieden van braces kan nl verstreckende gevolgen hebben.	Zie hierboven.
10	Inh	Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces.	V Braces hier niet noemen	Voor sieraden en horloges worden geen uitzonderingen gemaakt, echter sommige medewerkers kunnen zouden zonder brace niet meer kunnen werken.	Zie hierboven.
3	inh	Draag geen sieraden/accessoires aan handen en onderarmen zoals ringen, armbanden, polshorloges, piercings en braces	V; Laat de brace weg uit deze opsomming	Een brace is vaak medisch geïndiceerd, het is een medisch hulpmiddel. Je kunt dat niet zo stellen.	Zie hierboven.
13		Draag lang haar bijeengebonden of opgestoken.	opmerking: haar mag niet in aanraking komen met de patiënt of diens omgeving		Gewijzigd. Toegevoegd als toelichting.
5	Alg	Draag lang haar bijeengebonden of opgestoken.	T: zodanig dat het haar niet boven de patiënt kan hangen	Lang, bijeengebonden haar kan nog steeds makkelijk naar voren vallen tijdens patiëntenzorg	Zie hierboven.
3	inh	Draag lang haar bijeengebonden of opgestoken.	T: draag haar, langer dan schouderlengte,....	Omschrijf duidelijker wat je bedoelt met lang haar.	Zie hierboven.
1		Draag lang haar bijeengebonden of opgestoken.	wat is lang haar (grens tot op de schouders?)		Zie hierboven.
5	Alg	Zorg dat een baard en/of snor kortgeknipt is.	T: lengte in cm? Of: zodat een mondneusmasker/ ademhalingsbeschermingsmasker goed aansluit?	Graag nader specificeren	Gewijzigd. Toegevoegd dat de baard/snor niet in contact mag komen met (de omgeving van) de patiënt
1		Zorg dat baard en/of snor kortgeknipt is.		Ondanks literatuur die zegt dat lang haar niet meer m.o. bevat?	Zie hierboven.
15		Opmerking: voorkom zoveel mogelijk om met de eigen handen het haar of het gezicht (vooral rond mond, ogen, neus) aan te raken.	Handen i.p.v. de eigen handen	Eigen laten vervallen	Gewijzigd.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
4		Opmerking: voorkom zoveel mogelijk om met de eigen handen het haar of het gezicht (vooral rond mond, ogen, neus) aan te raken		Lijkt me een hele theoretische. In de praktijk gebeurt het natuurlijk gewoon en is mijn inziens niet te vermijden. Toegevoegde waarde van deze opmerking lijkt me minimaal.	Geen actie. Het is geen aanbeveling en er staat voorkom zoveel mogelijk. De opmerking draagt bij aan bewustwording.
10	Inh	Trek werkkleding in het ziekenhuis aan- en uit.	T Externe organisaties die in het ziekenhuis werkzaamheden verrichten (bijvoorbeeld een schoonmaakdienst), dienen zich te conformeren aan het geldende kledingbeleid		Geen actie. Schoonmakers vallen onder de afbakening. De richtlijn geldt niet alleen voor intern personeel.
3	alg	Trek werkkleding in het ziekenhuis aan- en uit.	A: dienstkleding		Geen actie. In de verklarende woordenlijst is de term dienstkleding toegevoegd, in de rest van de richtlijn blijft de term werkkleding gehandhaafd.
20		Trek werkkleding in het ziekenhuis aan- en uit.	"mag men met dienstkleding buiten het ziekenhuis komen?",	Duidelijk is dat dit met ruimtegebonden dienstkleding niet mag, maar wat als men in een verpleegkundig uniform (of bijv. fysio en ergo) loopt, en buiten komt om een frisse neus te halen, rondje te lopen, even zitten. Let wel, met buiten bedoelen wij alleen het terrein van het ziekenhuis.	Geen actie. Uitgangspunt is werkkleding niet mee naar huis nemen.
4		H5 Kleding	Aanbevelingen worden gedaan omtrent het omgaan met werk- en met eigen kleding. Overwogen zou kunnen worden onderscheid te maken in functies waarbij een uniform (uitsluitend werkkleding) en functies waarbij werkkleding over de eigen kleding kan worden gedragen. Schoeisel en sokken zou kunnen worden meegenomen. Vervolgens kunnen voor beide groepen aanbevelingen worden uitgewerkt voor de verschillende type kleding. Bijvoorbeeld: dient werkkleding in geval van omkleden (van eigen kleding naar bedrijfskleding vv) gescheiden		Geen actie. Indien gewenst kan dit op lokaal niveau worden uitgewerkt.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
			bewaard te worden? Hoe is het beleid van kleedkastjes?		
20	Inh	Opmerking: een laboratoriumjas heeft altijd lange mouwen om de onderarmen te beschermen tegen het spatten van patiëntenmateriaal of chemicaliën (zie de WIP-richtlijn <i>Microbiologische veiligheid in diagnostische laboratoria</i>).	Opmerking: een laboratoriumjas heeft korte mouwen. Alleen bij spatgevaar van patiëntenmateriaal of chemicaliën op de onderarmen draagt men overmouwen.	Het spatgevaar is niet zo heel erg groot. De kans dat ze de omgeving besmetten met vuile lange mouwen en doordat ze onvoldoende goed handhygiëne kunnen toepassen is veel groter.	Geen actie. Opmerking is conform WIP-richtlijn.
21	Inh.T	Draag op of over de werkkleding geen sieraden of (kleding)accessoires.	Er wordt gesproken over sieraden welke niet mogen om armen en onderarmen. Ik mis een beschrijving van wat wel mag met betrekking tot het dragen van sierraden. Denk aan korte ketting, piercing en oorbellen.	Dit roept in de praktijk altijd veel vragen op. Duidelijkheid hierover geeft minder discussie.	Gewijzigd. Uitgangspunt voor infectiepreventie is geen sieraden en accessoires op/over werkkleding. Werkgerelateerd is wel toegestaan mits deze niet in contact kan met de patiënt of diens omgeving. Een ketting die onder de kleding valt mag dus wel en oorbellen dus ook, een piercing ook maar niet aan de handen/onderarmen.
22	inh	Draag op of over de werkkleding geen sieraden of (kleding) accessoires	A	Valt hieronder ook een horloge dat met speld op het uniform gedragen wordt of een personeelspas die op het uniform gedragen wordt? Hoe dient omgegaan te worden met materiaal in zakken van het uniform(jasje)	Zie hierboven.
3	alg	Draag op of over de werkkleding geen sieraden of (kleding) accessoires	A: Draag op of over de dienstkleding geen sieraden, accessoires of eigen kleding	Stel duidelijkere dat een eigen vest ook niet is toegestaan.	Geen actie. Staat duidelijk benoemd bij eigen kleding.
1		'werkkleding moet de eigen kleding van knie tot schouder bedekken'.	Betekent dit dat er een eigen keuze gelaten wordt voor het dragen van jas óf broek en hes? Zouden verpleegkundigen dus ook een jas over eigen kleding mogen dragen?		Geen actie. Het klopt dat de WIP-richtlijn niet voorschrijft wie welk type werkkleding draagt. Uitwerking op lokaal niveau is mogelijk indien gewenst.
18	Alg	de werkkleding de eigen kleding van schouder tot kniehoogte in zijn geheel bedekt;		Valt een legging ook onder kleding? Dit i.v.m. kniehoogte!	Geen actie. Een legging is vergelijkbaar met een broek.
5	Inh	de werkkleding de (opgerolde) mouwen van de eigen kleding in zijn geheel bedekt;	A: de werkkleding de (opgerolde) mouwen van de eigen kleding bedekt;	Evidence hiervoor is zwak, de WHO adviseert alleen om lange mouwen te vermijden, andere landen hebben ellbow-free of bare below the elbows campagnes. Specialisten in NLse	Gewijzigd. Is vervangen door: 'de eigen kleding laat de onderarmen onbedekt'.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
				ziekenhuizen zijn moeilijk te overtuigen mits er onvoldoende evidence is.	
1		de werkkleding de (opgerolde) mouwen van de eigen kleding in zijn geheel bedekt	voorstel grens leggen bij elleboog, dus blote onderarmen.	Zoals ook internationaal gehanteerd wordt, bare below the elbow. Maakt acceptatie/compliance van artsen waarschijnlijk veel hoger	Zie hierboven.
7	2/T	de werkkleding de opgerolde mouwen eigen kleding in zijn geheel bedekt	Trek de juiste maat kleding aan	In de praktijk blijkt dat men niet altijd de juiste maat draagt, soms zelfs een maat kleiner. Dan lukt het ook niet om de mouw onder de witte jas te krijgen + dat het niet comfortabel zit.	Geen actie. Dit is een lokale uitwerking.
15		de eigen kleding direct wordt verschoond bij zichtbare verontreiniging	Punt laten vervallen	In de praktijk niet haalbaar, medewerker zouden volgens protocol altijd een extra set eigen kleding bij zich moeten hebben	Geen actie. Het uitgangspunt is geen zichtbare verontreiniging. Een extra set is een oplossing.
3	alg	Opmerking: indien het, bijvoorbeeld vanwege kou in de nachtdienst, noodzakelijk is om een vest te dragen, kan deze beschikbaar gesteld worden door het ziekenhuis en geldt dit als werkkleding. Het vest wordt echter, vanwege de lange mouw, niet gedragen tijdens werkzaamheden.	Is er gedacht aan een bodywarmer? Deze heeft geen mouwen en zou dus tijdens zorg in koude ruimtes gedragen kunnen worden.		Gewijzigd. Vest uitgebreid naar vest/jas/bodywarmer.
4		Opmerking: indien het, bijvoorbeeld vanwege kou in de nachtdienst, noodzakelijk is om een vest te dragen, kan deze beschikbaar gesteld worden door het ziekenhuis en geldt dit als werkkleding. Het vest wordt echter, vanwege de lange mouw, niet gedragen tijdens werkzaamheden.		Toegevoegde waarde van deze opmerking (tekst over vest dat voor elke handeling telkens uitgedaan moet worden) lijkt me minimaal.	Zie hierboven.
13	vest	indien het, bijvoorbeeld vanwege kou in de nachtdienst, noodzakelijk is om een vest te dragen	wij gebruiken (wegwerp)jasjes.	vesten zijn ws niet te wassen op 60C. jasjes wel.	Zie hierboven.
7	1/INH +TE	...een vest te dragen kan deze beschikbaar gesteld worden door het ziekenhuis en geldt dit als werkkleding.	- Eigen vesten zijn niet toegestaan...en dan de opmerking plaatsen in regel 30-33	Opnemen in het rijtje van opsommingen	Geen actie. Dat eigen vesten over de werkkleding niet zijn toegestaan staat er al.
1		Opmerking: indien het, bijvoorbeeld vanwege kou in de nachtdienst,	toevoegen: ook vest dagelijks wassen		Geen actie. Indien dit als werkkleding is dat de consequentie.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
		noodzakelijk is om een vest te dragen, kan deze beschikbaar gesteld worden door het ziekenhuis en geldt dit als werkkleding. Het vest wordt echter, vanwege de lange mouw, niet gedragen tijdens werkzaamheden.			
18	Alg	Het dragen van een hoofddoek is toegestaan mits deze: wordt verschoond bij het begin van elke dienst en direct bij zichtbare verontreiniging.		Deze mensen moeten dus telkens een nieuwe hoofddoek meenemen!	Geen actie. Dagelijks een schone hoofddoek en bij zichtbare verontreiniging.
13		Het dragen van een hoofddoek is toegestaan mits deze: wordt verschoond bij het begin van elke dienst en direct bij zichtbare verontreiniging.	toevoegen: hoofddoek wassen op 60°C		Geen actie. Conform vervallen van wasvoorschrift voor eigen kleding, ook geen wasvoorschriften voor hoofddoek.
7	1/INH	Het ziekenhuis stelt zo nodig beschermende kleding ter beschikking.	?	De relatie beschermende kleding (muts?) en hoofddoek is niet duidelijk. In het protocol persoonlijke beschermingsmiddelen worden hoofddoeken niet genoemd en bij muts staat aangegeven: Een muts behoort niet tot persoonlijke beschermingsmiddelen. Indicaties voor het dragen van een muts zijn beperkt tot specifieke isolatiemaatregelen.	Gewijzigd. Aanbeveling verwijderd, behoort niet tot persoonlijke hygiëne en was ook niet gerelateerd aan de aanbeveling over een hoofddoek.
15		Het ziekenhuis stelt zo nodig beschermende kleding ter beschikking.		Toevoegen: eventueel hoofddoek	Zie hierboven.
4		H6 Schoeisel	Systematiek in verschillende schoeisel voor verschillende functies (klompen etc).		Geen actie. Kan lokaal worden uitgewerkt indien gewenst.
3	inh	H6 Schoeisel	Zijn open schoenen, slippers, toegestaan? Moeten de tenen gesloten zijn?		Aanvullend literatuur-onderzoek uitgevoerd: geen relatie gevonden tussen infectiepreventie en schoeisel. Toegevoegd als opmerking dat schoenen met een dichte bovenkant van stevig materiaal doorboring met een scherp voorkomt.
3		H6 Schoeisel	Mag een schoen open of dicht zijn (sandalen, nagels, sieraden)?		Zie hierboven.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
7	1/INH	Draag schoon schoeisel van goed te reinigen materiaal. Direct reinigen bij zichtbare verontreiniging is duidelijk.		In de praktijk draagt men allerlei soorten schoenen, crocs, schoenen met veters, zwarte schoenen waar niets goed op is te zien, etc.. Er is altijd discussie over het besmettingsrisico die men via verontreinigd schoeisel loopt. Kan hier motivatie aan worden toegevoegd?	Zie hierboven.
22	inh	Draag schoon schoeisel van goed te reinigen materiaal.	A	Dient schoeisel volledig gesloten te zijn?	Zie hierboven.
23		Draag schoon schoeisel van goed te reinigen materiaal.	Ik heb in de oude richtlijn gelezen dat er stond schoenen of klompen, nu staat er schoeisel.	Vanuit Hygiënisch (er kan van alles over je voeten heen komen en dat neem je overal mee naar toe) en ook veiligheidsoogpunt (het onder de lift bed komen met je tenen) zou het dragen van slippers verboden moeten worden. Ik kan er dan niemand voor motiveren (zeker niet in de zomer) om dichte schoenen te dragen, zolang er ruimte blijft voor speculatie is het erg moeilijk de attitude van het verplegend personeel te veranderen.	Zie hierboven.
1		Draag schoon schoeisel van goed te reinigen materiaal.	open schoenen toegestaan?		Zie hierboven.
24	Inh	Draag geen persoonlijke bezittingen, tenzij dit noodzakelijk is voor de werkzaamheden	T: Draag tijdens werktijd geen persoonlijke bezittingen in uw dienstkleiding tenzij dit noodzakelijk is voor het uitvoeren van de werkzaamheden.	Medewerkers in eigen kleding zouden hun zakken moet legen tijdens werktijd!	Geen actie. Lege zakken dragen niet bij aan infectiepreventie.
25	inh	7 Persoonlijke bezittingen Draag geen persoonlijke bezittingen, tenzij dit noodzakelijk is voor de werkzaamheden. Motivatie: persoonlijke bezittingen, in het bijzonder mobiele communicatiemiddelen, kunnen gecontamineerd worden met (pathogene) micro-organismen (5;24-27). Pas, indien het noodzakelijk is om een	Het verbieden van het dragen van persoonlijke bezittingen is naar onze mening misplaatst Beter is om in de richtlijn alleen te vermelden dat de handen moeten worden gedesinfecteerd voor en na gebruik van de persoonlijke bezittingen (mobiele telefoon/tablet) tijdens patiëntgebonden werkzaamheden		Gewijzigd. De aanbeveling over het niet dragen van persoonlijke bezittingen is komen te vervallen. Er stond al in hoofdstuk 5 Kleding dat er geen accessoires gedragen mogen worden op/over de werkkleding. Er is een definitie van accessoire openomen die ook de persoonlijke bezittingen dekt.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
		<p>mobiele telefoon/tablet te dragen voor de werkzaamheden, handhygiëne toe conform de momenten indien het noodzakelijk is de mobiele telefoon/tablet te gebruiken tijdens patiëntgebonden werkzaamheden.</p> <p>Motivatie: het adequaat uitvoeren van handhygiëne volgens de 5 momenten verkleint de kans op overdracht van (pathogene) micro-organismen (3).</p> <p>Toelichting: zie de WIP-richtlijn Handhygiëne medewerkers voor de 5 momenten van handhygiëne en de wijze waarop handhygiëne moet worden uitgevoerd. Het gebruik van een mobiele telefoon/tablet tijdens patiëntgebonden werkzaamheden moet worden gezien als het beëindigen en, indien van toepassing, het opnieuw aangaan van handcontact met de patiënt</p>			
10	Inh	H7 Persoonlijke bezittingen	A Mobiele telefoons en tablets	Dit hoofdstuk gaat over telefoons en tablets, zowel <u>persoonlijke</u> (die niet tijdens het werk gebruikt mogen worden) als <u>dienst</u> telefoons of tablets die wel tijdens het werk gebruikt mogen worden. Persoonlijke bezittingen is dan geen juiste titel	Zie hierboven.
6		Pas, indien het noodzakelijk is om een mobiele telefoon/tablet te dragen voor de werkzaamheden, handhygiëne toe conform de 5 momenten indien het noodzakelijk is de mobiele telefoon/tablet te gebruiken tijdens patiëntgebonden werkzaamheden.	Er wordt melding gemaakt van 'handhygiëne conform de 5 momenten'. Hiermee wordt naar een andere richtlijn verwezen. Wanneer deze richtlijn op zichzelf staand gelezen dient te worden dan is het wellicht verstandig deze '5 momenten' nog eens te expliceren.	In zijn algemeenheid vraag ik mij af of de regel dat er bij gebruik van een mobiele telefoon/tablet in het kader van de patiëntenzorg handhygiënische maatregelen toegepast dienen te worden haalbaar is. Met name bij veelvuldig gebruik (hetgeen voor de KNO niet vaak zal zijn) zou dit de werkstroom onaanvaardbaar onderbreken. Zouden deze regels ook gehanteerd moeten worden na het gebruik van een ziekenhuistelefoon	Geen actie. Indien de 5 momenten worden veranderd moet dat hier en in elke andere richtlijn worden aangepast.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
				(DECT)? In dit kader zou het dan ook aanbevolen dienen te worden dat handhygiënische maatregelen toegepast moeten worden na bv het gebruik van een toetsenbord...	
8	advies	Toelichting: zie de WIP-richtlijn Handhygiëne medewerkers voor de 5 momenten van handhygiëne en de wijze waarop handhygiëne moet worden uitgevoerd.	Toevoegen van de 5 momenten in deze tekst, uit de richtlijn Handhygiëne.	Door de tekst over de 5 momenten toe te voegen is de lezer meteen op de hoogte waar het over gaat. Nu wordt verwezen naar een andere richtlijn, die dan eerst opgezocht moet worden. Kost tijd: wordt niet gedaan!	Zie hierboven.
1		Hoest/nies niet in de richting van een patiënt/medewerker.	hoest/nies niet in de richting van iemand anders	niet alleen patiënt/medewerker	Gewijzigd in 'met een afgewend gezicht'
7	2/T	Hoest/nies met een papieren zakdoek/tissue voor de mond of, indien er een papieren zakdoek/tissue hoest/nies ontbreekt, in de elleboogsplooi.	Opsplitsen in twee losse zinnen en zin aanpassen	Zin loopt niet vlot, hoest/nies verplaatsen	Gewijzigd.
1		Hoest/nies met een papieren zakdoek/tissue voor de mond of, indien er een papieren zakdoek/tissue hoest/nies ontbreekt, in de elleboogsplooi.	'ontbreekt' staat op verkeerde plaats in de zin		Gewijzigd.
3	inh	Eet en drink niet in ruimten waarin verzorging en/of behandeling van patiënten plaatsvindt of waar gewerkt wordt met patiëntenmateriaal	Hoe zit het met aangrenzende ruimten? Bv een koffiekar op de gang? Zou een toevoeging : "eet en drink alleen in daarvoor aangewezen ruimten" duidelijker zijn?		Geen actie. Op basis waarvan je welke ruimte zou moeten aanwijzen is dan nog niet duidelijk.
10	Inh	H10 Infectie(ziekten) bij de medewerker	T Braces zijn niet toegestaan. Indien het niet kunnen dragen van een brace leidt tot arbeidsongeschiktheid, dan wordt hier apart beleid op gemaakt.	Braces moeten in uitzonderlijk geval wel toegestaan kunnen worden, er zijn medewerkers die zonder brace niet meer zouden kunnen werken.	Geen actie. Voor mensen met een brace moet gezocht worden naar een individuele oplossing. Het niet kunnen dragen van een brace is geen infectie/infectieziekte.
7	2/T	Verwijder een ontstoken piercing/oorbel en dek een ontstoken insteekgat af met een niet-vocht doorlatende pleister.piercing/oorbel en dek een ontstoken insteekgat af met een niet-vocht doorlatende pleister, indien mogelijk. Voorkom contact van de handen met de ontstoken plek tijdens de werkzaamheden.		Geen actie. Afdekken van de ontsteking is voldoende.
15		Verwijder een ontstoken piercing/oorbel en dek een ontstoken		Wij missen een stukje over piercings in het algemeen. Zijn zichtbare piercings	Geen actie. Alleen piercings aan handen/onderarmen niet toegestaan.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
		insteekgat af met een niet-vocht doorlatende pleister.		door slijmvliezen toegestaan? Wat doe je met een piercing door lip, tong en neus. Is lastig af te plakken met een niet vochtdoorlatende pleister	Gewijzigd. Toegevoegd dat een ontstoken insteekgat van zichtbare piercings dat niet afgeplakt kan worden, gemeld moet worden.
1		1.Verwijder een ontstoken piercing/oorbel en dek een ontstoken insteekgat af met een niet-vocht doorlatende pleister. 2.Er is een procedure voor het melden, door medewerkers, van infectie(ziekten) met een infectierisico voor patiënten, waarin is opgenomen	eerste punt ('verwijder enz) naar onderen verplaatsen en liever starten met punt 2: 'er is een procedure' enz		Gewijzigd.
V8	advies	Toelichting: de indicaties voor een melding zijn onder andere.	Toevoegen kinkhoest	Kinkhoest komt steeds vaker voor, en staan nu geen luchtweginfectie bij genoemd	Geen actie De opsomming is niet uitputtend.
6		Er is een procedure voor het melden, door medewerkers, van infectie(ziekten) met een infectierisico voor patiënten, waarin is opgenomen	Deze zin is niet eenduidig in haar betekenis. Wordt er gezegd dat er reeds een procedure bestaat (welke niet expliciet genoemd wordt), of probeert men hier over te brengen dat er een procedure (instellingsafhankelijk) dient te bestaan?		Gewijzigd in 'Stel een procedure vast ...'.
10	Inh	Er is beleid ten aanzien van vaccinatie van medewerkers waarin minimaal is opgenomen: ...	V Aanbevelingen vaccinatiebeleid	Vaccinatiebeleid valt onder de arbodienst	Geen actie. Het betreft Arbo-beleid in het kader van infectieziekten.
6		Er is beleid ten aanzien van vaccinatie van medewerkers waarin minimaal is opgenomen: ...	Deze zin is niet eenduidig in haar betekenis. Wordt er gezegd dat er reeds beleid bestaat (welke niet expliciet genoemd wordt), of probeert men hier over te brengen dat er beleid (instellingsafhankelijk) dient te bestaan?		Gewijzigd in 'stel beleid vast'.
4		Toelichting: het vaccinatiebeleid is gebaseerd op de specifieke risico's van de werkzaamheden van de medewerkers en/of op het advies van de Gezondheidsraad	advies van de Gezondheidsraad is inmiddels als concept advies openbaar gemaakt en zal later dit jaar in definitieve vorm verschijnen		Geen actie. Definitieve versie nog niet verschenen. In voetnoot staat dat deze in de loop van 2015 verschijnt.
22	TE	Afdelingen met een hoog risico zijn bijvoorbeeld de Intensive Care	.A	Is het zinvol de OK toe te voegen, omdat daar zeker het infectie risico	Geen actie. Er is een aparte richtlijn voor de OK. Snij- en prikaccidenten

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
				geldt ivm hoog risico op snij en prik accidenten?	behoren tot richtlijn Accidenteel bloedcontact.
21	Inh.A	Bron 8 uit 1998 Bron 9 uit 1994 Bron 12 uit 1989 Bron 17 uit 1997	Zij er recentere bronnen beschikbaar?	Komt zo minder betrouwbaar/buikbaar. Over	8+9 Fagernes, 2011 toegevoegd. 12+17: deze referenties worden geflankeerd door recentere referenties.
3		alinea 1.8 t/m 1.12	Kunnen een aantal zaken zoals benoemd in alinea 1.8 t/m 1.12 in een algemeen document verwerkt worden zodat dit niet in iedere richtlijn benoemd hoeft te worden		Geen actie voor nu. Wellicht in de toekomst.
26			De richtlijn verwijst naar een aantal documenten, andere richtlijnen, maar die zijn niet meer toegankelijk omdat zij verouderd zijn.		Dit is inmiddels opgelost.
9				In het document wordt verwezen naar de richtlijn "handhygiëne medewerkers". Deze richtlijn is echter niet in te zien. Er wordt aangegeven dat deze verouderd is.	Zie hierboven.
9			Verder missen wij de aandacht voor kwetsbare patiëntengroepen (hemato-oncologie, geriatrie) en vragen wij ons af of er literatuur bekend is over wanneer en bij welke kwetsbare groepen bijv. een mondmasker gedragen moet worden ter bescherming van de patiënt.		Geen actie. Dit is een basisrichtlijn. Het uitgangspunt is dat elke patiënt vatbaar is. Indien er voor specifieke afdelingen aanvullende maatregelen nodig zijn kan een aparte richtlijn worden gemaakt.
4			Een algemeen punt betreft natuurlijk de handhygiëne waarnaar in deze richtlijn vaak wordt verwezen. De frequentie van handhygiëne en de noodzakelijke duur van de handhygiëne per keer (minimaal 30 seconde) maakt de richtlijn volgens mij vooral een theoretische, die op		Geen actie. Dit punt wordt meegenomen naar de richtlijn Handhygiëne.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
			gespannen voet staat met de praktijk. Bij de toelating van hand desinfectie middelen in Nederland wordt de effectiviteit beoordeeld op basis van deze 30 seconden die ook in de WIP-richtlijnen staan. Ik weet echter niet in hoeverre er binnen de gezondheidszorg (en meer specifiek de werkgroep infectiepreventie) de praktische haalbaarheid van de handhygiëne onderwerp van gesprek is en of er eventueel oplossingsrichtingen worden geëxploreerd om het verschil tussen theorie en praktijk op te lossen.		
4			Sieraden worden niet apart behandeld. Door deze werkwijze worden sieraden soms wel en soms niet genoemd en op onlogische plaatsen: piercings worden vermeld in de paragraaf (3) over handen/onderarmen, verder niet meer. Hoewel het dragen van piercings wordt afgeraden, in paragraaf 10 over infecties komen zij als eerste aan bod. Sieraden worden niet meegenomen in paragraaf (4) haar en gezicht (piercing, oorbel etc), ook brillen worden hier niet genoemd. Sieraden worden weer wel genoemd bij kleding.		Gewijzigd. Aan aanbeveling over ontstoken piercing opmerking toegevoegd dat piercings aan handen/onderarmen niet zijn toegestaan. M.b.t. sieraden geen actie: restricties voor sieraden aan handen/onderarmen en op/over kleding. Er zijn dan bijvoorbeeld geen restricties voor het dragen van oorbellen.
2	Alg			Wij zouden graag zien dat deze richtlijn de standpunten t.a.v. persoonlijke hygiëne van de KNMG en V&VN onderschrijven.	Geen actie. Onduidelijk welke standpunten worden bedoeld.
2	Alg			De commissie weet waar men heen wil en zoekt er studies bij. Nu probeert men semi-wetenschap te bedrijven.	Deze uitspraak wordt niet onderbouwd. WIP-richtlijnen zijn toenemend transparant. Verdere transparantie behoort tot de uitdagingen bij voldoende financiering.
2	Alg			De tijd dat goede hygiëne infecties voorkwam in NL ligt ver achter ons.	Geen actie. De richtlijn spreekt van het verkleinen van de kans op infectie.

Commen-tator	Soort comm. ¹	Oude tekst	Nieuw voorstel ²	Argumentatie ³	Verwerking in RL
				Probeer niet de suggestie te wekken dat er infecties voorkomen kunnen worden, dat geldt misschien voor enkele afdelingen.	
2	Alg		Één handdispenser per klinisch bed Schone en representatieve kleding wordt verstrekt op de plek waar men zich moet omkleden Er is genoeg kleding om dagelijks te kunnen wisselen Kapotte kleding wordt automatisch vervangen	Normen vastleggen voor faciliteren om bedoeld gedrag aan de dag te leggen.	Eén handdispenser heeft betrekking op patiëntgebonden handhygiëne, dat behoort niet tot deze richtlijn. Plaats van verstrekken kleding kan indien gewenst lokaal worden uitgewerkt. Toegevoegd als opmerking: 'de instelling stelt voldoende werkkleding beschikbaar' Kapotte kleding is representatie, geen infectiepreventie.
2	Alg			Als je iets wil zeggen over smartphones zeg dan ook wát er moet gebeuren ('regelmatig schoonmaken' zegt mij niets). Nu is te voorzien dat in de volgende versie van de richtlijn smartphones verboden gaan worden omdat het opgeheven vingertje in deze versie niet blijkt te werken en de commissie ongetwijfeld gaat zeggen dat men dus nog strenger moet gaan worden.	Geen actie. 'regelmatig schoonmaken' staat nergens benoemd. Reiniging en desinfectie wordt uitgewerkt in de desbetreffende richtlijn.
2	Alg			Zeg niet alleen wat over hoofddoekjes maak ook over brillen en hoorapparaten	Geen actie. Hoofddoekjes kunnen zo gedragen worden dat ze in aanraking kunnen komen met de patiënt en/of over de werkkleding vallen. Dit geldt niet voor brillen en hoorapparaten.

Overige opmerkingen:

- De richtlijn is duidelijk leesbaar. Complimenten. (14)
- Het is een heldere compacte en concrete richtlijn. Mijn complimenten hiervoor. (22)
- Gelezen en geen commentaar (27)
- Wij hebben het document voorgelegd aan onze betreffende domeingroep, hierbij laten wij u weten wij geen commentaar hebben op de richtlijn. (28)
- Hierbij laat ik u namens het bestuur van medische beroepsvereniging X geen opmerkingen heeft met betrekking tot de conceptribrichtlijn Persoonlijke hygiëne medewerkers. (29)
- Het meest belangrijk is misschien wel dat deze richtlijn er van uitgaat dat er in elk ziekenhuis een beleid is over infecties en vaccinaties (blz 13), ik neem aan dat dit ook in elk ziekenhuis aanwezig is, ik vind het belangrijk dat het aanwezig is.